

Abstract

Author: Mikaela Johansson Borg

Title: The values of life - a study of how our life values changes during the years of development.

Supervisor: Anders Östnäs

Assessor: Christina Erneling

The purpose of the study was to describe and analyze of life values based upon different ages, in order to make comparison between them. Life values mean what you as an individual state as the most important in your life, the basic values you have with your life. A life value can for example be love, religion or money.

The different categories of ages in the study were set as 20-25, 40-45 and 60-65. In total 150 people have participated, with a split of 50 people per category. I have used a quantified research method with surveys in the study. The people within each category have evaluated their seven life values with help of a scale of 1-7. The different life values were the following: To make a career and/or secure a good economic situation, to perceive harmony and balance, to support other and be of value for people, the family and friends are the focus, to travel, to reach a position with influence and to unite with religion and spirituality. The result has shown that our life values differ based upon ages where some values during the development which become more important and some values less important.

Key words: Values, meaning of life, development, identity, existential psychology.

Förord

Först och främst vill jag tacka alla de som hjälpt mig att göra denna uppsats möjlig genom sitt deltagande. Jag vill också tacka min handledare Anders Östnäs som hjälpt mig under skrivprocessen samt Per-Erik Isberg som hjälpt mig med statistiken. Anledningen till att jag valt att fokusera på ämnet existenspsykologi är att jag i framtiden hoppas på att få arbeta med frågor som rör detta. Jag ser denna uppsats som en möjlighet att utöka mitt kunskapsområde kring ämnet. Personer som har deltagit i min studie har varit positiva och uppmuntrande. Ett flertal har uttryckligen beskrivit att de anser ämnet vara viktigt och att frågorna i undersökningen gett dem en tankeställare.

Innehåll

Förord	2
1. Inledning	
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
2. Metod	6
2.1 Val av metod	6
2.2 Urval	7
2.4 Bearbetning och analys av enkäterna	8
2.5 Metodens tillförlitlighet	9
2.6 Etiska överväganden	10
3. Tidigare forskning	11
3.1 Narasimhan Bhaskar & Prakhya	11
3.2 Frankl	12
3.3 Eriksson	14
4. Teori	17
4.1 Allports teori	17
4.2 Büber	19

5. Analys	20
5.1 Slutresultat och undersökningens människotyper	21
5.2 Fasteoriernas förklaringar	22
5.3 Förklaringar utanför fasteorierna	24
5.4 Avvikande eller inte?	25
6. Avslutande diskussion	26
Referenslista	28
Bilaga1	30
Bilaga 2	31

1. Inledning

1.1 Problemformulering

”Livsvärden är det som är viktigast för en i livet. Inte som ett uttryck för ideologi eller moral, utan som uttryck för vem man är. De genomsyrar de aktiviteter och beteenden som man naturligt dras till. Saker man gör eller skulle vilja göra och som får en att känna sig som allra mest sig själv, må bra, känna samhörighet, bli upprymd, glittra och lysa utan ansträngning. Ju mer man lever så att ens livsvärden kommer till uttryck i allt man gör, desto lyckligare är man” (Utveckling.mastercoach.se).

Denna uppsats handlar om hur våra livsvärden förändras med åren. Med livsvärden menas vad du anser vara viktigast i livet, vilken grunduppfattning du har med ditt liv. Ett livsvärde kan till exempel vara kärlek, religion eller pengar. Utifrån livsvärden kan människan sätta upp mål med sitt liv som att bilda familj, söka samhörighet med gud eller göra karriär. Många av de beslut vi människor tar i livet grundar sig i hur vi vill leva efter vad vi anser vara gott och ont. Vi gör under våra liv en rad existentiella val eller centrala livsbeslut med hänsyn till våra livsvärden. Det kan handla om att låta sig bli kär, gifta sig, skilja sig, flytta, utbilda sig, byta jobb eller gå i pension. Våra val gör vi i samklang med vad vi anser vara viktigast i livet, vilka livsvärden vi prioriterar och vilka därför är viktiga att fundera över (Jacobsen 2010:13).

”Nu föds människor in i ett meningstomrum som de själva måste fylla. Lyckas det inte hotar depression och i sista hand självmord. Kulturen ger många förslag om hur livet skall fyllas med innehåll, men individen måste själv forma sin livsmening. Endast om detta lyckas och leder till engagemang och övertygelse blir livet värt att leva” (*ibid.*).

Begreppet livsvärden tillhör den gren av psykologin som kallas existentiell psykologi och har blivit väldigt uppmärksammat under de senaste åren. Denna gren handlar om de stora livsfrågorna som meningen med livet, sökandet efter den egna personen och frågorna kring vad som händer när vi dör. Existentiell psykologi finner sitt huvudsakliga intresse för människans psykiska liv och utveckling. Den intresserar sig för hur vi människor tänker om livet, hur vi väljer att leva det samt vilka grundantaganden vi var och en har. Att existera betyder att man blir till, blir till en karaktär och blir sig själv för att sedan kunna möta världen.

(Jacobsen 2010:33)

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att beskriva och analysera livsvärden utifrån olika åldrar för att vidare göra en jämförelse dem emellan.

1.3 Frågeställningar

- Hur skiljer sig de olika livsvärdena åt i de olika åldersgrupperna samt går det att utläsa ett samband dem emellan?
- Vad kan förklaringen till att de skiljer sig åt vara?
- Förekommer det personer som avviker i hur de värderar livsvärden i förhållande till de andra deltagande och om så är fallet, vad kan förklaringen till det vara?

2. Metod

2.1 Val av metod

Jag har valt att använda mig av en kvantitativ forskningsmetod i form av enkäter i min uppsats (se enkät i bilaga 2). ”Frågeformulär eller enkäter med fasta svarsalternativ är en forskningsmetod som kan bygga på olika vetenskapliga antaganden. Teorin bakom ett frågeformulär är att större populationer kan studeras genom att man ställer frågor till ett urval individer som kan antas representera denna grupp”(Meeuwisse et al. 2008). Jag har gjort bedömningen att en kvantitativ metod i mitt fall är den som faller sig mest lämplig utifrån mitt syfte med uppsatsen.

”En rad forskare har försökt utforma formulär för att kartlägga människors livsvärden. Sådana formulär möjliggör jämförelser som kan användas vetenskapligt eller för personlig reflektion. Formulär kan naturligtvis också verka fyrkantiga, och människor kan tolka dem på olika sätt. Men trots allt kan

de vara till hjälp för självinsikt eller förståelse av andra människor” (Jacobsen 2010:16).

En kvantitativ studie har gett mig bredd, inte djup. Jag har valt att inte lägga fokus i varför de gjort sitt val, utan endast vad de gjort för val. För att möjligen kunna se ett samband i det jag undersökt har jag behövt tillräckligt många deltagande personer i min undersökning för att detta utfall ska kunna tydas (Bryman 2011:334). Med en kvantitativ studie har jag haft möjlighet att nå betydligt fler personer som kunnat svara på mina frågor än vad jag hade hunnit med i en kvalitativ studie, med hänsyn till tidsplanen.

Forskare som väljer att använda sig utav kvantitativa metoder gör oftast detta val då de är intresserade av att mäta någonting, vilket också är grunden till att jag bestämt mig för att använda mig utav metoden (Bryman 2011:167). Vidare beskriver Bryman (2011:155) olika anledningar till att intressera sig för mätning då man gör en kvantitativ studie. Genom att mäta kan vi beskriva skillnader mellan människor utifrån valda variabler, i mitt fall ålder och livsvärde. Vidare förklarar Bryman hur mätning i kvantitativa studier utgör grunden för exakta beräkningar mellan olika begrepp. Jag har ställt frågan om vilka livsvärden som är viktigast i många personers liv. Svaren har jag sedan sammanställt för att undersöka skillnader och samband vilket utgör min mätning i denna studie. Min önskan har inte bara varit att få mina enkäter besvarade utan också att få ärliga svar. Den anonyma enkätstudie som jag utfört har sannolikt gett mig detta. Vad jag menar med anonym är att ingen har behövt dela med sig av sitt namn utan endast i vilken ålder man är. Vidare är det inte av intresse vilken exakt ålder man är i utan endast vilken åldersgrupp man tillhör. Åldersgrupperna är 20-25 år, 40-45 år samt 60-65 år.

2.2 Urval

Det enda kravet som funnits för att delta i min undersökning är att man är i åldern 20-25, 40-45 eller 60-65. Utifrån detta har vem som helst fått delta, både män och kvinnor.

Från början var min tanke att ha med alla åldrar i intervallet 20-60. Men i samråd med min handledare kom jag fram till att välja bort ålderskategorierna 25 till 40 och 45 till 60 för att få en tydligare bild över hur de skiljer sig. Som exempel om jag använt två närliggande åldersintervaller som 20-25 och 26-30 och om alla som svarat i kategorin 20-25 varit 25 år

och alla i kategorin 26-30 varit 26 år, hade jag troligtvis inte sett någon märkbar skillnad mellan dessa då de rent faktiskt tillhör nästan samma ålder. Mina valda ålderskategorier har jag också valt med hänsyn till Charlotte Bübers fasteori som jag tar upp i teoriavsnittet.

Då en av mina frågeställningar syftar på att se ett samband mellan valen i de olika grupperna har jag, som tidigare beskrivit, behövt tillräckligt många deltagande för att detta möjligen skall kunna tydas (Bryman 2011:334). I varje grupp har jag därför 50 stycken deltagare vilket sammanlagt blivit 150 stycken insamlade enkäter. Jag har delat ut enkäter till mitt sociala nätverk som vänner och familj men också på olika arbetsplatser som tillhör personer i min närhet: ett äldreboende, ett bilföretag, en begravningsbyrå samt ett privat ekonomiföretag. Jag väljer att inte nämna arbetsplatserna vid namn då de deltagande skall få vara helt anonyma. Den enda tanken som finns bakom detta val av arbetsplatser är att de arbetar på stora företag/verksamheter där det finns många människor i olika åldrar. Vidare kom vi överens om att enkäterna skulle ligga samlade på en bestämd plats på respektive arbetsplats, där vem som helst haft möjlighet att fylla i en. På varje arbetsplats har det legat tre mappar, en för respektive åldersgrupp. Studien är en typ av stickprov eller sampel då insamlandet bygger på slumpmässighet på utvalda platser (Bryman 2011:179).

Från början var min tanke att jämföra män och kvinnors livsvärden i de olika åldersgrupperna. Men då jag valt mina teorier och tidigare forskning, insåg jag att ingen av dem lägger någon vikt vid kön. Vikten läggs på människan som varelse och dess personlighet, inte om vi är man eller kvinna. Min könsuppdelning känns därför inte aktuell då den faller mellan stolarna. Variabeln män och kvinna står med, men jag ser inget specifikt att knyta an den till. Därför har jag valt att se alla deltagande i studien som en grupp människor istället för två.

2.3 Bearbetning och analys av enkäterna

För att man skall kunna göra en bra analys av enkätresultat behöver man ett bra statistiskt analysprogram (May 2001:138). Jag har valt att analysera mina enkäter i det analytiska dataprogrammet SPSS för att besvara frågeställningen ”hur skiljer sig de olika livsvärdena åt i de olika åldersgrupperna samt går det att utläsa ett samband dem emellan”?

Det enklaste sättet att få svar på denna frågeställning är genom statistik och jag har då främst använt mig utav stapeldiagram. Bryman (2011:323) uttrycker sig på följande sätt:

”Diagram tillhör de allra vanligaste metoderna för beskrivning av kvantitativ data. Den främsta fördelen med diagram är att de är förhållandevis lätta att tolka och förstå. Om man arbetar med nominal- och ordinalvariabler är stapeldiagrammet och cirkeldiagrammet två av de lättaste representationerna att göra”.

Närmare beskrivet har jag i SPSS använt mig av nio variabler i Variable View; Individnummer, ålder, karriär/god ekonomisk situation, harmoni och balans, att hjälpa och betyda något för andra, att resa, familj och vänner, makt samt andlighet/religion. Variabeln ålder har tre variabler; 1. 20-25, 2. 40-45 och 3. 60-65. Vidare i Data View har jag fyllt i värdena för respektive individnummer för att på så sätt kunna få ett statistiskt resultat och utifrån det skapat ett stapeldiagram.

2.4 Metodens tillförlitlighet

Som forskare inser jag självfallet att jag måste vara medveten om metodens tillförlitlighet då detta kommer speglas i själva slutresultatet. Jag har valt att göra en kvantitativ forskningsstudie för att få så många deltagande som möjligt samt för att få så ärliga svar som möjligt. Jag ser ingen direkt anledning till varför de deltagande skulle ge något annat än ärliga svar då de är anonyma. Självklart kan man aldrig säkert veta att alla svar är sanningsenliga, det är jag absolut medveten om. Samtidigt är det frivilligt att delta i undersökningen så min hypotes är att ärligheten i metoden kommer ha hög tillförlitlighet. Bryman (2011:172) tar upp viss problematik i kvantitativa studier. En risk med att göra en studie av denna typ är att man förlitar sig för mycket på mätinstrumentet. Ett misstag som lätt kan göras är att man förlitar sig på att undersökningsspersonerna besitter den kunskap som behövs för att besvara frågorna i tillexempel en enkät. Det är heller inte säkert att de alla uppfattar studiens frågeställning på samma sätt och heller inte på det sättet forskaren vill förmedla. Som exempel kan det hända att de missuppfattar hur jag vill att de skall värdera de olika påståendena. Risken finns då att de använder siffran 7 som det mest viktiga och siffran 6 för det näst viktigaste istället för tvärtom. Personer som deltar i undersökningen kan också ha en annan uppfattning av vad, i mitt fall livsvärden är för något, och väljer därför kanske att svara på ett annat vis än vad jag tänkt mig. En annan risk med att använda sig utav enkäter är att det inte kommer finnas någon närvarande för att svara på frågor och funderingar (Bryman 2011:229). Med andra ord är det

otroligt viktigt att jag har välformulerade frågor och svar som är klara och tydliga. För att öka validiteten i enkäterna har jag låtit fem personer läsa igenom enkätinformationen för att sedan låta dem föra fram eventuella oklarheter. Ett antal sådana oklarheter i enkätinformationen uppstod vilka jag då ändrade för att personen i fråga skulle få en ökad förståelse.

2.5 Etiska överväganden

”Etiska aspekter är särskilt viktiga i forskningen eftersom den på lång sikt har stor påverkan på samhället” (Vetenskapsrådet).

Självklart anser jag att det är viktigt att förhålla sig etiskt när man gör en forskningsstudie med hjälp av andra människor (Meeuwisse et al. 2008:35). Utan alla dessa människor som svarat på mina enkäter hade denna undersökning inte varit möjlig. Det är viktigt att deltagare i en undersökning informeras kring vad studien och vad deras deltagande innebär (Forsman 1997:11). På varje enkät har jag informerat om undersökningens syfte, varför jag gör den, att det är en offentlig handling samt berättat vem jag är. Det framgår att man som deltagande är anonym, där det enda man behöver ange är vilken av de tre åldersgrupperna man tillhör (bilaga 1). Med andra ord finns det ett samtycke till att delta i undersökningen och det är helt frivilligt att fylla i en enkät.

”Ett speciellt särdrag för mycket av den socialvetenskapliga forskningen är att de som är föremål för forskningen är människor verksamma i olika praktiker – människor som forskaren kan observera i sin naturliga omgivning och som han eller hon kan tala med. En stor del av forskningen består därför av observationer och intervjuer. Det är forskningsmetoder som kräver en hög grad av etisk medvetenhet” (*libd.*).

3. Tidigare forskning

Då min uppsats handlar om att beskriva och analysera livsvärden utifrån olika åldrar har jag valt att ta med tidigare forskning med anknytning till livsvärden inom existentiell psykologi och utvecklingspsykologi. Då det gäller existentiell psykologi i största allmänhet finns det ett ganska brett utbud av forskning och litteratur. Men då jag valt att koncentrera mig på just utveckling inom den existentiella delen med fokus på livsvärden, finns där inte ett lika stort utbud, men utan tvekan tillräckligt för att kunna fullfölja uppsatsen.

3.1 Narasimhan Bhaskar & Prakhya – olika synsätt på livsvärden

Forskning om värden och värdesystem är begrepp som intresserar forskare världen över, framförallt inom områden som psykologi, sociologi och antropologi (Narasimhan Bhaskar & Prakhya 2010:369). Artikeln ”Existentiall belifes and values” beskriver vad det betyder att ha värden i livet som människa och vilka personer som är föregångare till just livsvärden.

Gemensamt för forskare är att värden och värdesystem har varit och är användbara för att förstå människans subjektiva och psykiska välbefinnande. Artikeln beskriver hur en rad olika forskare definierar livsvärden och hur dessa kan komma att forma oss.

Posner och Schmidt beskriver värden som vår ”personlighets kärna”. Denna personlighetskärna påverkar alla de val vi gör. Den formar vårt beteende då den innehåller grunden för våra personliga värderingar, alltså vad vi anser vara gott och ont.

Meglino och Ravlin betraktar värden som bland annat personlighetstyper, behov, motivation, attityder, mål och intressen vilka också skapar vårt beteende. Med andra ord menar de att våra värden har betydelse för i stort sett allt vi gör och hur vi är som personer. Våra värden i deras mening är grunden till att vi är dem vi är och att vi handlar på ett visst sätt.

Schwartz och Bilsky hävdar att värden är det underliggande som skapar våra mål och som kan liknas vid bensin för våra motorer, alltså att de för oss framåt. De säger också att de är transsituationella, alltså betydande för hur vi förhåller oss till tid och rum vilket vi då gör med ett visst beteende eller attityd (Narasimhan Bhaskar & Prakhya 2010:370).

Två personer som anses vara grundarna till existentialismen är Kierkegaard och Nietzsche. Då de gäller värden hävdar de båda att en människa inte föds in i en förutbestämd natur vilket betyder att värden inte finns hos oss från början. Varje individ skapar sina värderingar i livet genom handling och livserfarenhet enligt Kierkegaard och Nietzsche (Narasimhan Bhaskar & Prakhya 2010:371).

Narasimhan Bhaskar och Prakhya förklarar sammanfattande att det finns en enighet bland forskare där vikten av värden går hand i hand med hur vårt beteende påverkas. Värden tros alltså ha inflytande över hur vi betar oss, hur vi väljer att handla samt hur vi ser på världen i stort. Hur vi uppför oss i olika sammanhang kan förklaras genom att vi har tro på ett visst värde, att just det värdet är speciellt viktigt för oss och väljer därför att leva efter det (Narasimhan Bhaskar & Prakhya 2010:373).

3.2 Frankl – att finna mening med livet

Enligt Frankl är människans centrala drivkraft att söka efter en mening med livet och att förverkliga värden vilket man kan göra på tre olika sätt (Frankl i Jacobsen 2003:23). Med detta menar han att vi människor, om vi vill, kan leva och dö för vad vi anser idealistiskt och viktigast i våra liv, vilket enligt honom själv är en mycket kraftfull drivkraft. Vi förverkligar vår så kallade ”existens” genom att förverkliga våra livsvärden. Alltså att vi gör verk av det vi prioriterar i livet och sedan också lever efter det. Vi lever då vi uppfyller en livsmening, när vi beslutar oss för att nå fram till ett mål, kämpar för att ta oss dit samt när vi hittar ett värde i livet vi väljer att bygga på och förverkliga. Frankl har i tre grupper delat in oss beroende på vilka värden vi förverkligar för att vidare forma våra liv.

Den första gruppen innefattar vad Frankl beskriver som skapande värden och verksamhet. Dessa handlar om att skapa och bygga upp något genom att exempelvis bilda familj eller göra karriär. Man skapar någonting som sedan också växer. Personer som tillhör denna grupp har expansiv karaktär vilket betyder att de har en drivkraft att få något att utvidgas eller växa.

Den andra gruppen handlar om att öppna sig för naturen, kärleken och konsten. Genom att ta emot dessa kommer man att leva ett liv som är fullt av upplevelser, varav namnet till denna grupp nämligen upplevelsevärden. Personer som tillhör denna grupp har något som kallas för receptiv karaktär. Människor med denna karaktär kännetecknas genom att de tar emot något,

som tillexempel kärlek eller andlighet.

Den tredje gruppen innefattar värden som Frankl har satt namnet inställningsvärden på. Detta handlar om att man som människa kan ställa in sig på tillexempel ett öde man inte räknat med. Det kan handla om att man själv blir väldigt sjuk eller av någon anledning befinner sig i en situation där man lever under svårt lidande. Det kan också handla om att någon nätstående blir sjuk eller dör. I grunden handlar denna grupp om att man av någon anledning blir tvungen att ge upp något man har som mål i livet, något man strävat mot och trott på. När detta händer får man då som uppgift att bära sitt öde och hur svårt det än må vara och försöka lyckas finna en mening det.

Frankl menar att de förstnämnda grupperna är de mest vanligt förekommande i våra liv. Den sista gruppen stöter vi på först då livet tvingar oss till det (Frankl i Jacobsen 2003:25). Vidare förklarar han att livsvärdena uppträder i en viss ordningsföljt, i varje fall vanligtvis.

”Han menar att människor under den första delen av sitt liv normalt lever för att förverkliga de skapande och expansiva värdena, som går ut på att bygga upp tillvaron genom arbete och familjeliv. Därefter öppnar sig människor, menar han, för upplevelsevärdena, för naturen, konsten och kärleken. Och först tillslut, då ödet knackar på dörren, får människor till uppgift att finna mening i lidandet.” (*ibid.*).

Frankl hävdar att människor som lever utan mening kan bli sjuka och dö på grund av det, medan de som har en orsak till att leva kan utstå nästan vilka förhållanden som helst. Utan livsmål förlorar vi förmågan att hålla ut. Människan har friheten att söka och finna mening i livet och vi har alla möjlighet att forma våra liv, oavsett vad vi tidigare varit med om. Vi själva formar vår framtid och vi kan alltid vilja göra det. Frankl menar att den drivkraft som gör att vi väljer livet är just att vi oftast har en vilja att hitta mening och mål med det. Om vi av någon anledning skulle fråntas denna möjlighet kommer vi känna en djup tomhet och kan då komma att reagera med att förändra vår personlighet mycket våldsamt (Frankl i Jerlang 2008:294).

3.3 Eriksson – De tidiga vuxenåren, vuxenåren och ålderdomen

I sitt verk ”Den fullbordade livscykeln” redogör Eriksson för sin psykosociala utvecklingsteori. Hans teori bygger på hur vi människor går in i olika utvecklingsfaser under våra liv, sammanlagt åtta stycken. Dessa åtta utvecklingsfaser kallar han för spädbarnsåldern, småbarnsåldern, lekåldern, skolåldern, tonåren, de tidiga vuxenåren, vuxenåren samt ålderdomen (Eriksson 2000:56). Hans teori omfattar hela människans liv där han menar att vi går in i de olika stadierna i förutbestämd ordning, vilket är lika för alla människor. Dock måste vi vara redo för nästkommande fas då vi går in i denna. Detta för att klara av att möta de villkor som där kommer att ställas. Under tiden vi går ut och in de olika faserna utvecklar vi vår identitet. Detta gör vi enligt Eriksson genom ett samspel mellan sociala, biologiska och kulturella influenser (socialpsykologi.se).

”Utvecklingen är dock konfliktfylld och sker genom en serie kriser som individen måste ta sig genom. Konflikterna är nödvändiga för att individens mognad skall kunna utvecklas normalt. Varje skede i utvecklingen kan mynna ut i en positiv attityd (om konflikten löses på ett lyckosamt sätt) eller i en negativ attityd (om konfliktlösandet misslyckas). Ett lyckligt lösande av konflikten grundlägger också en central mänsklig dygd i individens karaktär” (*ibid.*).

Jag har valt att redogöra för de tidiga vuxenåren, vuxenåren samt ålderdomen då dessa livsstadier är relevanta till denna uppsats undersökning.

Vuxenåren

Detta stadium utgör två livsfaser och ses av Eriksson som själva generationscykeln. De kallas tidig vuxenålder och vuxenåren. Vuxenårens kris är generativitet - självupptagenhet och stagnation. Generativiteten innehåller reproduktion, produktivitet och kreativitet. Detta handlar alltså om att ”reproducera” nya människor, nya produkter och nya idéer men också att utveckla den egna identiteten. Här flyttar vi människor vårt fokus från oss själva till dem som vi tillexempel sätter tillvärden, alltså våra barn. Känslan omsorg växer fram under denna period i livet vilket i detta fall handlar om att man vill ta hand om de personer, produkter eller idéer som man skapat och lärt sig tycka om. Denna vuxenårens fas omfattar större delen av vårt vuxna liv vilket gör att det blir viktigt och centralt för oss att se till att vår nya generation

ska ha det bra. Att vilja åstadkomma detta handlar om personlig mognad. Men om man inte uppnår den här mognaden finns risken att man stagnerar, alltså stannar kvar i att ha fokus i den egna personen istället för nästa generation. Dessa personer strävar hela tiden efter att tillfredsställa sina egna behov och lyckas därför inte uppnå mognaden.

De tidiga vuxenåren

Detta ovan beskrivit mogna vuxenliv uppstår ur de tidiga vuxenåren efter att man har gått igenom tonårens kanske kända sökande efter en identitet. I tonåren är det enligt Eriksson vanligt att längta efter att gå in i detta tidiga vuxenstadium, då man sett fram emot att finna personer att ha i sin närhet som är mer lik en själv. Det är nu som man börjar engagera sig mer i relationer vilket kan betyda att man blir både glad och sårad. Detta händer när identiteten hos en person blivit tillräckligt stark för att man skall ”ge upp sin individualitet”. Det betyder att man hittar sin förmåga till att vara intim som att komma nära andra människor i kärlek, vänskap och sexualitet. Den dag man blivit tillräckligt stabil i sin identitet kan man förenas med en annan människa utan att vara rädd för att bli sårad eller förlora sig själv. Det som hotar denna utveckling i de tidiga vuxenåren är isolering. Det betyder att man inte vågar möta generativiteten som tidigare beskrivits i vuxenåren. Men vad som händer när konflikten mellan intimitet och isolering löses upp är att kärleken uppstår. Det är också i detta stadium som den ”personliga stilen” träder fram och det gör den i gemenskap med andra. Den gemenskap man befinner sig i är ofta självvald utifrån sin upptäckt av identiteten man skaffat sig efter tonåren.

Det sista stadiet

Det sista stadiet betyder slutet på vår levnadsbana vilket medför den sista krisen, nämligen integritet eller förtvivlan. En förtvivlan som betyder att vi ser tillbaka på vårt liv med missnöje eller så upplever vi oss var i besittning av en stark och viktig styrka av integritet. Denna styrka har ett krav och det är visdom.

Visdomen kommer till oss efter alla de år vi levt med all vår samlade kunskap. Men visheten har en motsats och det är avsmak. Detta betyder att man kommer på sig själv med att känna motstånd mot sig själv och andra då man inser att man är på väg mot livets slut. Vad som händer då är att man blir förvirrad och hjälplös. Eriksson förklarar att vi i vår medelålder oftast inte kan föreställa oss som gamla vilket gör att insikten om att livet är på väg mot sitt

slut kommer som en chock. Gamla människor behöver bevara sin generativa funktion. Familjelivet är inte längre desamma vilket kan leda till att gamla människor saknar det engagemang som är nödvändigt för att orka leva.

Erikson vill påpeka att, bara för att man i det sista stadiet har mindre ångest på grund av visdom, betyder inte det att man är ”befriad” från att vara rädd inför livet. Och bara för att man funnit sin identitet behöver inte det betyda att man funnit sitt existentiella jag. Eriksson menar att om motpolen till visdom är avsmak så är det nödvändigt att förstå att vi in i slutet av våra liv kan känna svaghet, ondska och svek. Men för att överleva ålderdomen behöver vi finna mening i allt det här som ovan beskrivits. Integriteten blir nu betydande då Erikssons förklaring till begreppet är känsla av sammanhang och helhet.

Känsla av sammanhang kallas också för KASAM och innefattar tre komponenter: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Begriplighet syftar på hur man upplever inre och yttre stimuli. Den kan upplevas som gripbar, ordnad och sammanhängande eller som kaotisk, ostrukturerad och oväntad. En person som upplever känsla av hög begriplighet förväntar sig och är beredd på stimuli som komma skall men även då det kommer överraskande klarar man av att hantera och ordna det. Hanterbarhet handlar om hur man använder sina resurser för att hantera all stimuli som vi dagligen bombarderas av. Det handlar om att kunna kontrollera sina känslor, händelser och krav som ständigt kommer till oss. Meningsfullhet innebär att vara delaktig i sina dagliga erfarenheter men också i de händelser som skapar vårt öde. Antonovsky betraktar meningsfullheten i sammanhanget som själva motivationskomponenten. Personer med hög KASAM upplever områden i livet som viktiga för dem och som de är mycket engagerade i. Dessa upplever att livet har en mening och alla de problem och krav som livet ställer på oss är värda att investera tid och energi i (Antonovsky 2005:43).

Människor har en förmåga att ta med sig sina erfarenheter från tidigare stadier och skapar på så sätt en mognad hos sig själv. Men vissa gamla blir gamla alltför snabbt eller förblir unga alltför länge. Integritet är det enda som kan skapa en insiktsfull balans i detta är enligt Eriksson.

”Här är det endast en känsla av integritet som kan knyta samman saker och ting, och med integritet kan vi inte bara mena en sällsynt egenskap hos en persons karaktär, utan framför allt en gemensam tendens att förstå eller ”lyssna till” dem

som faktiskt förstår människolivets integrationsmöjligheter. Den handlar om en kamratskap med människor i andra tider och med andra livsformer och vad de har skapat och sagt. Men det uppstår också en annorlunda och tidlös kärlek till de ”andra” som har blivit de viktigaste motspelarna i livets mest betydelsefulla sammanhang. Ty individens liv är en enda livscykel som händelsevis sammanfaller med ett visst avsnitt av historien, och all mänsklig integritet står och faller med just den integritetsstil som man har del i” (Eriksson 2000:63).

4. Teori

De två teorier jag valt att använda anser jag vara relevanta med tanke på undersökningens syfte. Den första handlar om hur den amerikanske psykologen Gordon W Allport delar in oss människor i olika ”människotyper”. I den andra teorin redogör jag kort hur den existentiellt inriktade forskaren Charlotte Büber delar in en människas liv i fem faser.

4.1 Allport – människotyper

Jacobsen (2003:18:19:20) beskriver hur den amerikanske psykologen Gordon W Allport försökte sammanställa och kartlägga livsvärden. Allport delar in oss människor i sex olika människotyper; den teoretiska, den ekonomiska, den estetiska, den sociala, den politiska samt den religiösa människan. Varje människotyp står för vad individen lever för samt hur vi grundar våra val i livet. Dock är det vanligt att vi är en blandning av olika typer men i teorin särskiljer han dem.

Den teoretiska människan är en person som ständigt söker sanning. Personer i denna personlighetsgrupp lever för att söka kunskap på olika sätt. Deras önskan är att genom kunskapen kunna komma till någon form av insikt, vad det än nu kan tänkas vara, för att förhoppningsvis i slutändan finna en sanning. Personer med arbeten inom lärar- och forskaryrket tillhör ofta denna grupp då detta är ett sätt att tillfredställa kunskapsbehovet för att sedan också göra verk av det.

Den ekonomiska människan lägger sitt centrala fokus i begreppet värde. Personer i denna

grupp har ett huvudsakligt intresse i att sätta värden i relation till ting. För dem är det intressant och viktigt att se nytta i vad saker och ting kan användas till samt hur mycket det är värt. Man vill hela tiden skapa mer pengar och se sina bankkonton växa. Personer som tillhör den ekonomiska människan är ofta affärsmän av olika slag.

För den estetiska människan handlar livet om skönhet och harmoni där livets upplevelser och händelser skall avnjutas. Helst skall man se varje positiv upplevelse med skönhet och harmoni och avnjuta varje händelse för sig. Att man vill ha den vackra skönheten i centrum i ens liv är mycket vanligt bland arkitekter, konstnärer eller designers. Det är också vanligt att människor som inte tillhör någon av dessa yrkesgrupper kan tillhöra den estetiska människotypen på fritiden eller bara i sig själv rent allmänt.

Den sociala människan är precis vad den låter som, nämligen en person vars prioritet i livet handlar om samhörighet med andra människor. Det kan betyda att familj, vänner samt att ha människor runtomkring sig är vad som är allra viktigast. Hit hör också att man som människa tycker om att hjälpa och att betyda något för andra. Det är inte alla människor som känner tillhörighet med detta. Dock kan människor utveckla denna sida med hjälp av träning i personlig utveckling. Personer som känner stark tillhörighet till denna människotyp, och då specifikt i delen att hjälpa och betyda något för andra, förverkligar gärna detta på olika sätt. Vanligtvis söker man sig till arbeten inom sjukvården och den sociala omsorgen, men kan också förverkligas genom att man exempelvis arbetar frivilligt för någon typ av hjälporganisation.

Den politiska människan har sitt huvudsakliga intresse i begreppet makt. Att uppnå en maktposition där man har inflytande över andra människor är något väldigt viktigt. Hit hör yrkesgrupper som politiker.

Den religiösa människan vill förenas med något som ligger utanför vår konkreta vardag. Det kan handla om att man utövar en viss typ av religion eller har ett allmänt intresse av andlighet i olika former. Vissa kan gå till kyrkan, andra på yoga och några kanske mediterar. Att söka andlighet kan se mycket olika ut och många människor gör det i sin vardag av rent intresse.

Allport säger inte att den ena typen är bättre eller mer av värde än den andra. Han påstår heller inte att någon av människotyperna är mer eller mindre nödvändig. Enligt honom behövs alla hans sex människotyper för att skapa harmoni och balans i världen. Ett annat sätt att tolka detta är att alla sex sätt att leva på är en del av naturens ordning och att det skall respekteras.

3.4 Charlotte Büber – hur utveckling är knutet till ålder

Charlotte Bübers teori handlar om hur utveckling är knutna till olika åldrar. Büber delar in en människas liv i följande fem faser eller perioder: 0-15 år, 1-25 år, 25-45/50, 45/50-60/65 år samt 60/65- år. Hon menar att människan lever efter självdeterminering (Büber i Jacobsen 2003). Med determinism menas att alla våra handlingar och allt som händer redan är förutbestämt. Allt som händer oss inträffar på grund av tidigare händelser. Det som i framtiden kommer att hända vid en viss tidpunkt redan fastlagt och bestämt av det förflutna (Pink 2004:20).

I period 1 (0-15 år) har vi inte fattat några beslut om vilka livsmål vi anser viktigast i livet.

I period 2 (15-25 år) experimenterar vi i våra liv och kommer på så sätt underfund med hur vi prioriterar livsmål.

I period 3 (25-45/50 år) har vi experimenterat färdigt. Vi har då kommit fram till vad vi anser vara viktigast och fattar då ett beslut kring livets livsmål.

I period 4 (45/50-60/65 år) utvärderar vi våra liv som vi hittills levt det. När vi utvärderat gör vi en självbedömning och ändrar sådant vi känner att vi behöver med tanke på den tid som återstår av livet.

Period 5 (60/65-) är en avslutningsfas. Nu ser vi tillbaka på livet och bestämmer oss för om det känns fullbordat, misslyckat eller kanske en blandning av dem båda.

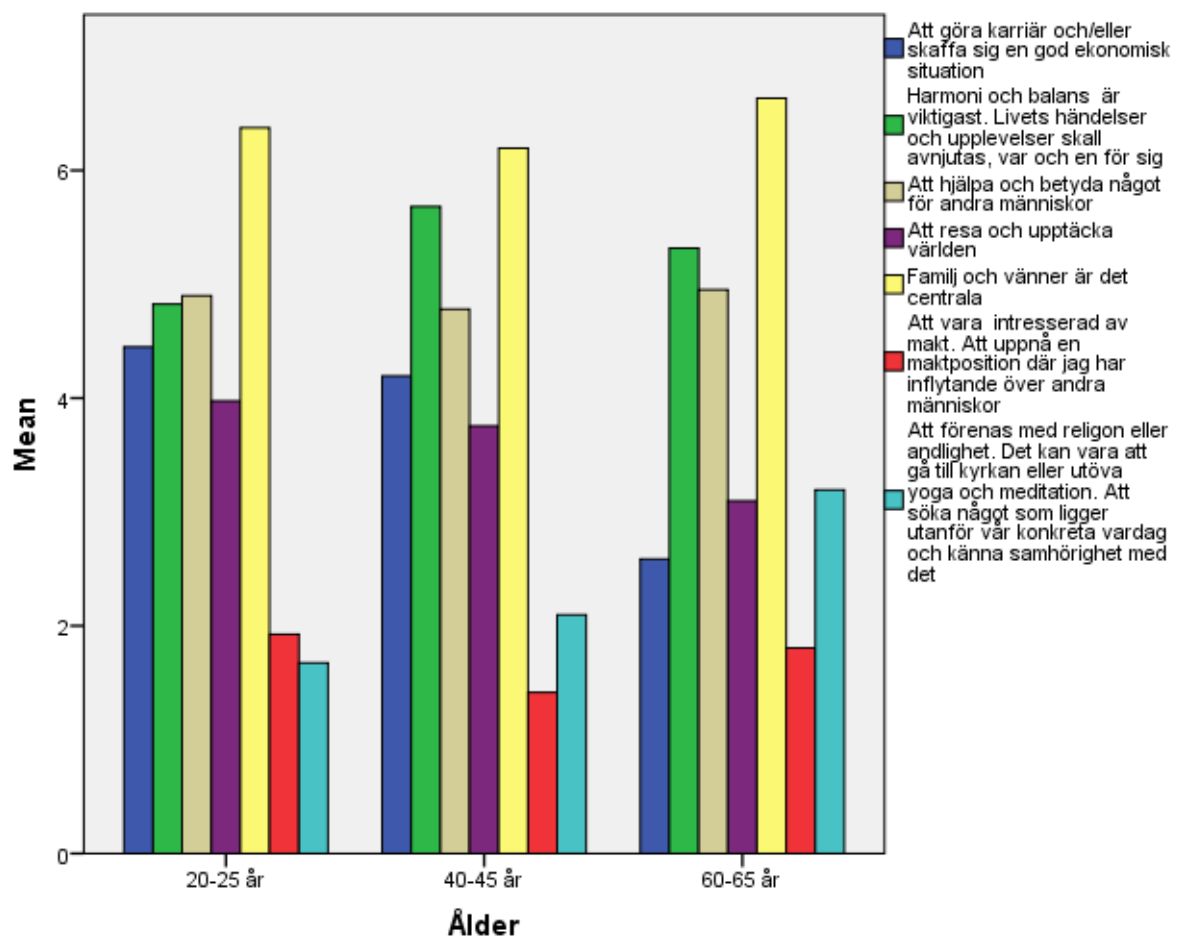
Fas 1, 3 och 5 är enligt Büber så kallade stabila faser medan 2 och 4 är övergångsfaser. I övergångsfaserna växer vi mycket i vår personliga utveckling. I de stabila faserna är vi relativt säkra på vilka livsmål vi anser vara viktigast därför att vi är stabila i oss själva. Vi har utvecklats så mycket att vi då vet vilka vi är och vad vi vill.

Büber menar att vi lever oss genom alla fem faserna men där vissa perioder kan komma att skjutas fram ett par år i vissa fall. Som exempel kan en människa stanna kvar i de första faserna under väldigt lång tid för att sedan leva de sista faserna i en snabb takt.

5. Analys

De teorier som ligger till grund för min undersökning samt tidigare forskning kommer jag nu koppla till resultatet av mina enkäter för analys. Jag kommer inledningsvis att beskriva undersökningens slutresultatresultat utifrån ett stapeldiagram samt hur Allports människotyper förekommer i undersökningen. Därefter kommer ett avsnitt där jag kopplar slutresultatet till Frankls och Erikssons fasteorier. Då dessa lägger vikt vid skapande och producerande av idéer och människor och inte nämnvärt mycket vid övriga värden, kommer sedan ett avsnitt kring analys som tar avstånd från fasteorierna. Här använder jag mig av hur olika forskare beskriver värden i Narasimhan Bhaskar och Prakhyas artikel samt Frankls teori om att hur vi individuellt kan välja att leva efter vad vi känner ger mening. Till sist avslutar jag analysen med att kort beskriva hur avvikande fall har visat sig i undersökningen vilket jag kopplar till Erikssons kristeorier kring isolering, stagnering och avsmak.

Diagram 1

5.1 Slutresultat och undersökningens människotyper

I diagram 1 kan man avläsa slutresultatet i denna undersökning. Familj och vänner samt att hjälpa och betyda något för andra människor är högst prioriterat i 60-65 årsåldern, en aning lägre i åldern 20-25 och ännu lite lägre prioriterat för 40-45 åringarna. Enligt min studie och med hänsyn till Allports teori tillhör människor i regel vanligast den sociala människan då både familj och vänner samt att hjälpa och betyda något för andra hör till denna människotyp. I gruppen 20-25 år kommer dessa två värden på andra och tredje plats vilket betyder att det finns fler av ”den sociala människan” här än i de övriga två. Den finns många estetiska människotyper i alla undersökningens åldrar då det gäller harmoni och balans och något färre då det gäller värdet resa. Att uppleva harmoni och balans i livet är klart högst prioriterat av 40åringarna men, något mindre hos 60åringarna och ännu något mindre hos 20åringarna. Resa blir mindre prioriterat som värde ju äldre man blir och likaså karriär och att skaffa sig en god ekonomisk situation. Att göra karriär i 60-65 årsåldern är nära hälften så viktigt som när man är mellan 20 och 25 år. Den ekonomiska människotypen finns alltså i större utsträckning ju yngre man är. Att förenas med andlighet och religion blir viktigare med åren enligt undersökningen då man kan avläsa att det i de äldsta åren nästan är dubbelt så viktigt som i de yngsta. Att tillhöra den religiösa människan blir alltså vanligare med åren. Makt är ett lågt prioriterat värde i samtliga grupper men dock minst viktigt för 40åringarna och något viktigare för de övriga två. Den politiska människan är med andra ord den människotyp det finns minst av i undersökningen.

Det finns olika typer utav människor enligt studien, precis som Allport menar. Som han själv hävdar kan en person vara en blandning mellan flera människotyper men kan också bara tillhöra en. Det finns ingenting som säger att en person som markerat karriär/ekonomi med en 1:a nödvändigtvis endast tillhör den ekonomiska människan men kan också betyda att personen gör det. Om deltagarna i undersökningen tillhör en eller flera människotyper är omöjligt att svara men troligtvis finns där en blandning av dem båda.

5.2 Fasteoriernas förklaringar

Som vi kan se enligt diagrammet så överensstämmer en del av Frankls teori med resultatet. Ju yngre man är desto viktigare är det att göra karriär och skaffa en god ekonomisk situation. Vanligtvis lever vi för att förvekliga ett skapande och att bygga upp något under första delen av vårt liv för att sedan i äldre ålder öppna oss mer för upplevelsevärdena än vad vi tidigare gjort i våra liv. I diagrammet kan man avläsa att sökandet efter religion och andlighet blir viktigare med åren men också att uppleva harmoni och balans. Däremot är familj och vänner högsta prioriterade värdet hos den äldsta gruppen och inte tvärtom. Men samtidigt är familj och vänner högst prioriterat i alla tre grupper och Frankl hävdar aldrig att familjelivet blir mindre viktigt med åren, utan endast att upplevelsevärdena får en större betydelse.

Det är svårt att avgöra vilka som hör till de tidiga vuxenåren och vilka som hör till vuxenåren då vår mognad är det som styr hur snabbt vi går över till vuxenåren enligt Eriksson. Vi kan se att familj och vänner är mycket betydelsefullt i åldern 20-25. Är det så att många av de unga vuxna som svarat att familj och vänner är ett av de viktigaste värdena och då syftar på just specifikt vännerna stämmer detta överens med Erikssons teori. Efter att vi gått igenom tonåren har vi hittat oss själva mer och vill därför finna personer att ha i vår närhet som är mer lika oss själva. Vi börjar här engagera oss mer i relationer. De vill också komma nära andra personer rent intimt och betyda något för dessa. Statistiken visar att detta överensstämmer med Erikssons teori då de två viktigaste livsvärdena för åldersgruppen 20-25 är familj och vänner och att hjälpa och betyda något för andra människor. Detta gäller då personen blivit tillräckligt stark i sig själv för att våga göra detta utan att bli rädd för att bli sårad eller förlora sig själv.

Det högst prioriterade värdet för 40-45-åringarna är familj och vänner. För att bli en del av familjelivet enligt Eriksson måste vi vara tillräckligt mogna då omsorgen för andra människor växer fram ur mognaden. Man kan då anta att de flesta 40-45-åringar i denna undersökning har uppnått denna mognad. Men omsorg kan också kopplas till att hjälpa och betyda något för andra människor, men vilket enligt undersökningen inte är lika viktigt som att uppleva harmoni och balans. Men samtidigt är det viktigare än de övriga alternativen. Man kan också se att karriär kommer längre ner på listan än för gruppen 20-25. Men det kommer på fjärde plats och i relation till de andra värdena högt upp. Att skapa producerade handlingar kan handla om att bygga familj men också om att göra karriär. Det stämmer alltså överens i Erikssons fas för

denna ålder.

Eriksson menar att visdom kommer till oss i det sista stadiet efter alla år av samlad kunskap. Då 60-åringarna gjort sina val i visdom visar undersökningens resultat att familj och vänner, att hjälpa och betyda något för andra samt att uppleva harmoni och balans de allra viktigaste värdena. Religion och andlighet är också betydligt viktigare för denna grupp än i de övriga två. Familjelivet är inte längre desamma för äldre människor enligt Eriksson men har de tillräckligt med engagemang så skall det fortfarande vara viktigt enligt honom. I överensstämmelse med min undersökning är familj och vänner de högst prioriterade värdet av alla värden i alla åldrar i denna undersökning. De flesta har alltså behållit sin generativa funktion. För att överleva ålderdomen behöver man som Eriksson hävdar finna en mening med det liv som kvarstår. Utifrån undersökningens resultat kan man då tolka det som att andra människor, harmoni och andlighet är vad som ger mest mening i ett liv som går mot sitt slut, även om många av personerna i denna åldersgrupp har många år kvar att leva.

I åldern 20-25 experimenterar vi för att komma underfund med vilka livsvärden som är betydelsefulla och inte. Detta är en övergångsfas vilket betyder att vissa av de livsvärden de prioriterat i undersökningen här och nu inte kommer vara bestående. Vissa värden enligt kan man se är mer bestående än andra. Familj och vänner håller ett högt värde genom alla åldrar. Likaså att hjälpa och betyda något för andra människor samt att uppleva harmoni och balans. Att göra karriär och att resa blir inte lika viktigt senare medan religion och andlighet blir viktigare. Man kan tolka denna övergångsfas som att karriär och skaffa sig en god ekonomisk situation och att resa är något man testat på i de yngre åren och religion i de senare.

40-45 åringarna har experimenterat färdigt enligt Büber då de befinner sig i den stabila fasen. Dessa livsvärden borde därför vara mer bestående då de kommit fram till vad de anser vara viktigast och fattat sitt beslut. Hade jag haft med åldersintervallet 50-60 år hade deras livsvärden inte nämnvärt ändrats från 40-45 åringarnas enligt Büber.

Sedan i 60-65 har deras liv utvärderats av dem själva och de har enligt undersökningen kommit fram till att familj och vänner, att hjälpa och betyda något för andra är vad som ger livet mest mening efter sina utvärderingar.

5.3 Förklaringar utanför fasteorierna

Man kan också lägga fokus på förklaringar till hur vi värderar livsvärden utan att ta hänsyn till fasteorier. Enligt Frankl har vi en drivkraft att söka mening med livet och att förverkliga våra livsvärden. Detta gör att vi väljer att ägna livet åt det vi känner ger mening, vad det än kan tänkas vara. En förklaring till att personer valt resa, religion eller makt som förstahandsval kan alltså vara därför att de känner att just det ger mening i deras liv. Men då vi inte kan knyta an dem till någon fasteori rent konkret så kan vi ställa dem i relation till något annat annat.

Enligt Posner och Schmidt är värden grunden för vad vi anser vara gott och ont. Utifrån detta kan det antas att de som deltagit i undersökningen valt sina värden utifrån det. Personer som valt vilket alternativ det än må vara, men som till exempel att ha inflytande över andra människor, prioriterar detta högst då de anser det vara ett gott liv för dem. Samtidigt kan det vara precis som Frankl menar, att inflytande över andra människor ger mening i ens liv och väljer därför att ägna livet åt det.

Meglino och Ravlin betraktar värden som bland annat intressen. Här kan det då antas att personer i undersökningen gjort sina val utifrån sina intressen, oberoende av ålder. Är ens största intresse att resa faller det sig naturligt att person nummer 64 i åldern 40-45 markerat just resa som viktigaste värdet. Likaså att nr 103 i åldern 60-65 som valt religion och andlighet först, har kanske gjort det därför att hans största intresse där han befinner sig just idag handlar om att förenas med något utanför vår konkreta vardag. Meglino och Ravlin påstår också att värden skapas utifrån motivation och behov. Person nummer 87 i åldern 40-45 har valt karriär och att skaffa sig en god ekonomisk situation som det viktigaste värdet. Med hänsyn till Meglino och Ravlins teori kan då detta betyda att personen valt detta värde därför att den är i behov av en god ekonomisk situation. Om arbete, andlighet eller att hjälpa andra motiverar oss att leva så kan det vara en förklaring till värderandet av värden.

Om man tar en titt på diagrammet och kopplar detta till Schwartz och Bilskys liknelse om att värden är som bensin för våra motorer och som för oss framåt, kan man tydligt se att familj och vänner är den ”bensin” som vanligast för oss framåt i alla tre grupper.

Kierkegaard och Nietzsche är kanske de som tar störst avstånd från fasteorierna. Med deras teori om att människan inte föds in i en förutbestämd natur, menar de att de värden personerna i undersökningen värderat har dem gjort utifrån handling och livserfarenhet. Personer som

inte skaffar familj har kanske valt bort det då deras erfarenhet är att familjelivet är något negativt. Andra kanske skaffar barn i sena tonåren då deras erfarenhet är att man gör det. På så sätt faller till exempel Erikssons fast teori då vi enligt honom producerar nya människor först i vuxenåren.

5.5 Att vara avvikande eller inte

Det förekommer ytterst få personer i undersökningen i 20- 25 årsåldern som avviker i sitt sätt att värdera sina livsvärden i jämförelse med de andra. Dessa prioriterar familj och vänner och att hjälpa och betyda något för andra lägst. De har alltså satt siffran 6 och 7 för dessa alternativ. Enligt Erikssons har dessa personer drabbats av isolering där de inte vågar möta generativiteten. De vågar alltså inte gå in i relationer då de av någon anledning är rädda för detta. Risken för dessa personer är då att de inte kommer våga reproducera nya människor eller produkter i framtiden och heller inte utveckla den egna identiteten. Deras fokus kommer då alltid att ligga på dem själva istället för att flytta över den på en kreativ tanke eller nästa generation. Men enligt Eriksson kan denna konflikt lösas upp och det finns inget som säger att den inte kan göra det. Utgår vi från Erikssons teori kan fallet vara sådant att de som också i 40 årsåldern värderat dessa värden lågt, vilka också är ytterst få, inte har uppnått en den personliga mognad som krävs för att bida familjeliv. Dessa personer har då stagnerat, alltså stannat kvar i att ha fokus på sig själv istället för nästa generation. Det är få av de äldsta deltagarna som inte valt andra människor som prioritet 1 eller 2. Det finns alltså inte någon självklar "avvikande" i denna grupp. Hade detta varit fallet hade de enligt Eriksson drabbats av krisen av smak där de känner motstånd mot sig själv och andra människor. Men de äldre i min undersökning har behållit sin generativa funktion och engagemang i andra människor vilket de äldre måste göra för att orka leva ett meningsfullt liv enligt Eriksson. Däremot finns det förhållandevis många som valt att göra karriär och skaffa sig en god ekonomisk situation som något högt prioriterat. Då man vanligtvis går i pension runt 65 års ålder kan det ju tyckas märkligt att man fortfarande sätter detta värde så högt (arbetsförmedlingen.se). Han menar då att man inte kommit tillräckligt långt i sin utveckling av integriteten och fått den känsla av sammanhang som krävs för att inte inse att man är så gammal som man faktiskt är.

Självklart kan det ju vara så att personerna i fråga inte har någon familj eller några vänner. Man kanske aldrig ha velat ha barn eller av någon anledning inte kunnat få några. Man kan vara ensam barn och sakna föräldrar vilket gör valet av värden ganska givet vilket betyder att

man kanske inte alls är avvikande. Samtidigt kan man fråga sig vem som har rätt att bedöma om en annan människa är avvikande eller inte. Naturligtvis kan fallet också vara sådant att de, som Meglino och Ravlin menar, valt att prioritera andra människor lägst kanske gör detta då de inte har något intresse i andra människor.

6. Avslutande diskussion

Livsvärdena skiljer sig i de olika åldersgrupperna på olika sätt. Vissa ändras inte märkbart mycket med åren, vissa blir viktigare och andra blir mindre viktiga. Familjelivet och vännerna, att hjälpa och betyda något för andra människor samt att uppleva harmoni och balans är det högst prioriterade för alla åldrar i undersökningen. Utifrån denna lilla forskningsstudie kan det då antas att dessa tre värden är vad som är viktigast för människor. Det kan vara detta som betyder mest, vad som motiverar oss, ligger i vårt intresse, är bränslet som för oss fram eller det som ger oss mening i livet. Att resa samt att göra karriär och skaffa sig en god ekonomisk situation är viktigare ju yngre man är, men med att känna samhörighet med religion och andlighet är det tvärtom. Vi människor är olika men det finns ett samband i hur vi väljer livets värden enligt denna uppsats. Det är få personer som värderat sina livsvärden på ett ”avvikande” sätt i förhållande till de andra deltagande. Kanske har de drabbats av kriserna isolering, stagnering eller avsmak eller så har de bara ett mer egensinnigt intresse i värden än de flesta andra deltagande. Det är dock viktigt att poängtera att analysen i denna studie har kommit till utifrån den valda litteratur som finns med i uppsatsen. Det finns alltså möjlighet att resultatet skulle kommit att sett annorlunda ut om jag valt annan litteratur och andra teorier.

Vi förändras med åren och kanske ska det vara så, kanske är det vad som gör livet spännande. Att vi förändras, funderar över vad som är gott och ont och förändrar våra liv efter det. Kanske att vi går in i olika faser men kan välja våra intressen i respektive fas. Kanske är det fasen som bestämmer allt, kanske är det vad vi är i behov av eller kanske att allt är förutbestämt? Det kanske är olika för alla. Förklaringarna kan vara många och egentligen kan vi aldrig säkert veta. Jag tror att det finns dem som tror att allt har en mening, att livets bok redan är skriven men att det också finns de som inte tror så. Vi föds in i en värld där alla inte har samma förutsättningar att av ren fri vilja välja sitt liv. Det är verkligen hemskt. Men jag tror att alla som vill kan förändra sitt liv, precis när som helst, vilken dag som helst. Man

måste bara ta reda på vad man vill, vad man anser vara gott och ont. Tar man reda på det tror jag också att man en dag får reda på vem man är. Jag hoppas att jag i mitt framtida liv som socionom kan motivera människor att förändra sina liv då det behövs. Jag hoppas att jag kan få dem att fundera över vad som är viktigt, roligt och motiverande för att vidare kunna leva ett lyckligt liv.

”Om jag vill lyckas med att föra en människa mot ett bestämt mål, måste jag först finna henne där hon är och börja just där.” Søren Kierkegaard

Referenser

Böcker:

Jacobsen, Bo (2003) *Existens psykologi*. Falun: Natur och kultur

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Natur och Kultur

H Eriksson, Erik (2000). *Den fullbordade livscykeln*. Borås: Natur och kultur

Jerlang, Espen (2008). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Köpenhamn: Liber

Pink, Tomas (2004). *Kort om fri vilja*. Oxford: Fri tanke fölag

Forsman, Birgitta (1997). *Forskningsetik*. Lund: Studentlitteratur

Antonovsky, Aaron (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur

Artiklar:

Niranjan Narasimhan Kumar Bhaskar Srinivas Prakhya (2010) "Existential Beliefs and Values", *Journal of Business Ethics*, 96, 369–382

Internet:

Sällskapet för existentiell psykoanalys hemsida, <http://www.sept.se/existentiell/default.htm> (2011-10-24).

Socialpsykologi.se, http://socialpsykologi.twice.se/erik_h_erikson.html (2011-12-09)

Utveckling.mastercoach.se, <http://utveckling.mastercoach.se/2008/08/hitta-dina-livs.html> (2011-12-21)

Vetenskasrådet.se,

<http://vr.se/omvetenskapsradet/organisation/amnesradochkommitteer/utbildningsvetenskapligakommitten/forskningsinriktningforutbildningsvetenskap2011.4.4332c49a12e7e697ac38000633.html> (2011-12-21)

Arbetsförmedlingen.se, <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-prognoser/Prognoser/Prognoser/Riket/7-11-2002-Stora-pensionsavgangar.html> (2011-12-29)

Bilaga 1

Vilka livsvärden är viktigast i Ditt liv?

Med livsvärden menas vad du anser vara viktigast i livet, vilken grunduppfattning du har med ditt liv. Ett livsvärde kan till exempel vara kärlek, religion eller pengar.

Så, hur ser dina livsvärden ut just nu, precis där du befinner dig i ditt liv idag?

Värdera de olika påståendena och sätt siffran 1-7 i respektive ruta. 1 för vad du anser vara viktigast för dig, 2 för det näst viktigaste och så vidare. Siffran 7 är alltså det livsvärde du prioriterar lägst i ditt liv.

Som deltagande i studien är du anonym. Det enda som är utav intresse för mig är i vilken av de tre ålderskategorierna du tillhör samt om du är man eller kvinna.

Jag som gör studien heter Mikaela Borg. Jag läser min sjätte termin på socionomutbildningen vid Lunds Universitet. Denna studie/undersökning kommer ligga till grund för min C-uppsats. En C-uppsats är en kandidatuppsats för ett forskningsarbete på högskolenivå. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur vida våra livsvärden skiljer sig utifrån olika åldrar för att vidare göra en jämförelse dem emellan.

Uppsatsen är en offentlig handling vilket betyder att den kommer läggas ut på nätet till allmänt beskådande.

Lycka till!

P.s. Inget säger att det ena livsvärdet är sämre eller bättre än det andra. Välj så som du själv känner. Vi är alla olika och skall så också vara. Stressa inte fram några svar utan ta god tid på dig att fundera. D.s.

Bilaga 2

Ringa in din ålder och kön: 20-25 år 40-45 år 60-65 år

Man Kvinna

- a) Att göra karriär och/eller skaffa sig en god ekonomisk situation.
- b) Harmoni och balans är viktigast. Livets händelser och upplevelser skall avnjutas, var och en för sig.....
- c) Att hjälpa och betyda något för andra människor.
- d) Att resa och upptäcka världen.....
- e) Familj och vänner är det centrala.....
- f) Att vara intresserad av makt. Att uppnå en maktposition där jag har inflytande över andra människor
- g) Att förenas med religion eller andlighet. Det kan vara att gå till kyrkan eller utöva yoga och meditation. Att söka något som ligger utanför vår konkreta vardag och känna samhörighet med det.